

Zápis z 11. zasedání

Kolegia expertů k výkonu rozsudků Evropského soudu pro lidská práva konaného dne 11. prosince 2024

Dne 11. prosince 2024 se na Ministerstvu spravedlnosti („MŠp“) konalo 11. zasedání Kolegia expertů k výkonu rozsudků Evropského soudu pro lidská práva a provádění Evropské úmluvy o lidských právech (dále jen po řadě „Kolegium“, „Soud“ a „Úmluva“), poradního orgánu vládního zmocněnce pro zastupování České republiky před Soudem.

(...)

III. ROZHODNUTÍ EVROPSKÉHO VÝBORU PRO SOCIÁLNÍ PRÁVA

TRANSGENDER EUROPE A ILGA-EUROPE PROTI ČESKÉ REPUBLICE (PRÁVNÍ UZNÁNÍ ZMĚNY POHLAVÍ)

Zástupkyně KVZ J. MARTINKOVÁ připomněla, že se Kolegium zabývalo tímto rozhodnutím Evropského výboru pro sociální práva od roku 2018 už mnohokrát. V květnu 2024 vyhlásil Ústavní soud nález, kterým zrušil ustanovení občanského zákoníku a zákona o specifických zdravotních službách podmiňující úřední změnu pohlaví chirurgickým zákrokem. Zároveň odložil vykonatelnost nálezu do konce června 2025, čímž poskytl zákonodárci prostor k přijetí nové úpravy. Dosud však nebyl takový návrh předložen. Soud ve své judikatuře nastavil mantinely pro úřední změnu pohlaví. *Zaprvé*, nesmí se jednat o žádnou podmínku spočívající v chirurgickém zákroku nebo v léčbě, která by vedla nebo s velkou pravděpodobností mohla vést ke znemožnění reprodukční funkce, a to i formou hormonální terapie nebo tzv. chemické kastrace. *Zadruhé*, musí se jednat o řízení, které je rychlé, transparentní, účinné a dostupné. *Zatřetí*, nastavení podmínek nemá vést k svévolnému či nepředvídatelnému rozhodování v této oblasti. Na závěr zmínila, že dva výbory Rady vlády pro lidská práva (Výbor proti mučení, Výbor pro práva LGBTI+ lidí) vyzvaly MŠp, resp. vládu k tomu, aby právní úprava změny pohlaví nezakotvovala podmínku znemožnění reprodukční funkce v žádné podobě.

Zástupkyně MŠp P. BELLOŇOVÁ shrnula, že ministerstvo nebude předkládat vládní návrh a nemá informace o tom, zda, kdy či v jaké podobě by měl být předložen poslanecký návrh.

Zástupce Úřadu vlády V. KUNDRÁK uvedl, že iniciovali jednání, které se týká dočasných možností na úrovni podzákonných předpisů, jak vyplnit hrozící právní vakuum. Jednali s MZ a MV a ta přislíbila, že v prvním čtvrtletí 2025 navrhnou úpravu metodik k provádění úřední změny pohlaví. Dále by měl být rozšířen okruh lékařských specializací, které mohou vydat potvrzení genderové dysforie. Zdůraznil, že se jedná o dočasné, a nikoliv ideální řešení, a že by podmínky změny pohlaví měly být upraveny na úrovni zákona.

Zástupce Fóra lidských práv M. MATIAŠKO souhlasil, že se jedná o dočasné řešení a že změna právní úpravy je nezbytná. Připomněl, že jak náměstek MŠp K. Dvořák, tak poslankyně H. Válková přislíbili již v roce 2022 a 2023, že začínají pracovat na právní úpravě. Nestalo se tak. Vyjádřil znepokojení nad tím, že Česká republika není schopna tuto problematiku právně upravit ani po rozhodnutí Evropského výboru pro sociální práva, ani po rozhodnutí Ústavního soudu. Navrhnul, aby Kolegium vyslovilo znepokojení.

Vládní zmocněnec P. KONŮPKA souhlasil, že je nešťastné, jak se vláda k tomuto problému postavila.

Závěry:

Kolegium vyjadřuje hluboké znepokojení nad stávající situací a vyzývá vládu, aby bylo ještě v tomto volebním období nalezeno legislativní řešení úřední změny pohlaví, které zabraní právní nejistotě a zároveň bude respektovat mantinely plynoucí z judikatury Soudu, včetně:

- zákazu podmínění úřední změny pohlaví takovým zákrokem či léčbou, které by s vysokou pravděpodobností mohly vést ke sterilitě;
- povinnosti zavést za účelem úřední změny pohlaví rychlé, dostupné a transparentní řízení;
- požadavku nastavit právní úpravu v této oblasti tak, aby byla dostatečně přesná a detailní, čímž se eliminuje možnost svévolného rozhodování orgánů aplikace práva o žádostech o úřední změnu pohlaví.